

Pl. 1.

J o g y z ó k ö n y v

a szórakoztató zenei szakosztály 1952. január 19-i üléséről.

Jelen voltak: Bródy Tamás, Fényes Szabolcs, Gara Imre, Gyöngy Pál, Komjáti Károly, Lesznai Lajos, Marton Károly, Polgár Tibor, Sebostyén András a Zeneművészek Szövetsége és Ascher Gabi, Csanak Béla, Csathó Gyulai Gaál Ferenc, Gyulai Gaál János, Pethes Ivánné, Rácz György, Róth Imre, Szabolcs Ernő, Tóth Dénes a Színház és Filmművészeti Szövetség részéről és Aranyosi Tiborné jegyzőkönyvvezető.

P o l g á r T i b o r megnyitja az ülést, melynek célja a Fővárosi Vigaszínház zenés, táncos játékának, a Peleskei Nótáriusnak megvitatása. Sajnálatát fejezi ki az ülés részvétlensége miatt, a darab megérdemelné a nagyobb nyilvánosságot. Felkéri Bródy Tamást exozójának megtartására.

B r ó d y T a m á s: Ugy érzem, mindnyájunk véleményétől mácsolom, amikor megkérem a Szövetség vezetőségét, hogy ne post festa tartsuk meg az ilyen vitát, amikor aktuálitását nagyrészt elveszti, és illuzórikussá válik a mű megvitatása. Nagy szériában ment a darab, nagy sikere volt, elkésve tárgyaljuk meg hibáit. - Nem ítéletet szeretne mondani a darabról, hanem vitapontokat kíván felvetni, hogy ebből a vitából értékes, hasznos tudnivaló alakuljon ki a jövőre nézve. - A műfaj kérdése a főprobléma: kell-e revü, ha igen, ilyen kell-e, vagy másfajta fajtájú? A Peleskei nótárius az operett felé komoly elhajlást mutat. Ez-e a jó út? - A darabról bevezetésül annyit, hogy egyes család volt a szerzők részéről a nótárius figurájátig dramatizálni. Köztudomású, hogy a maga idejében a haladáshoz rossz viszonyult, reakciós volt. Az előrehaladottabb fővárosi környezetben ezt kitűnően bebizonyítja. Példa erre az országgyűlési jelenet: ez volt 1792-ben az első magyar nyelvű országgyűlés, amely nagy haladást jelentett, melyen ő nem vesz észre, retrográd falusi perspektívájú, hibáztat mindent, ítéletet mond minden felett. A címszereplő nem kerül hiteles megvilágításba, ez a specifikus problémája a dramaturgiának. - Kiváló kartársak csinálták a zenéjét, s Weiner adta meg a fémjelzést. Nem tudom, hogy melyik számot ki szerezte, s így név nélkül említem meg a következőkben a számokat. Igen tetszett a Kanásztánc, a két perszifláló szám. Sorfőző a családijával és a Marietta-Alfonsó duett. Az idős dáma a 3 lányával quartett finom volt.

P o l g á r T i b o r: kérdezzük meg Komjáti Károlyt, hogy melyik szám kié?

K o m j á t i : K á r o l y : Csanak Bóla és a Mariet
Alfonsó szám és a quartett. Gyula és a serfőző, Weineré a kávé
tánc.

B r ó d y T a m á s : A pantomimok - a kávéház
terrassán és a kikötőbeli jelenet - elegyesek, motivumosak,
mosaikokból összerakott, szervesen valamik voltak, mind a
muzsikájuk, mind a táncuk. Nem volt jó a bonviván és az ügy-
koloratur duettje sem. Az első felvonás fináléja igen kiváló
kompozíció, talán túl igényes is, de az exponálása szerencsét-
len. Itt újat, nemzetit akar mutatni, akkor szalonos, mazurkás
volt. Ennek nem vette el az élet az sem, hogy vizuálisan szép
és magyaros volt a táncok. - Az előadás nivóratőrekvő, többet
mást, jobbat akart az eddigieknél. Sajnos a technikai adottsá-
gok sanyarúak, s hogy ebből a legtöbbet hozták ki, az a rend-
zés érdeme. - A nótárius szerepében Rajz János nem volt szeren-
csés figura, nem volt hiteles, nem tölti be a színpadot és nem
alkalmas arra, hogy gerince legyen a darabnak, aki körül a ese-
lemény folyik. Ehhez ő kevés: A női szereplők a helyükön vol-
tak, a kómikusok még jobbak, izlésesek. Ez alól egy kivétel ve-
a Hetz-Theater-jelenet. Közök László nem találta meg a helyét
ebben a műfajban, ördektelenül járt a színpadon, mintha azt
mondta volna, "nem az én ingem, nem veszen magamra" - A táncok
jól sikerültek; kivéve a pantomimeket, melyek koreográfiailag
nem sikerültek. A kávéházi terrasz tánc elvonatkoztatott volt
és alig érthető. Itt meg kell említenem a pap-figurát, amely k-
rivó volt és ellenkező hatást ért el a céljánál. - A kórus sor-
létszámában, sem kvalitásban nem olyan, hogy a nivóratőrekvő el-
adásban helyt tudjon állni. Sem hanganyagban, sem előadásban
nem állja meg a helyét. - A zenekar szobatiszta, gusztusos.
Sajnos kislétszámu, amin segíteni kell, minthogy a színház a
muzsikában is igényes. - Az én véleményem az, hogy kell a revü
hasznos, de nem az ilyenfajta, hanem méginkább el kell távolod-
nia az operettől. Nem célja konkurrálni az operettel és nem is
tud, mint ahogy az operett sem tud a revüvel. Ugy látom, hogy
a tendencia jó irányban kialakult már, s kérem, hogy zeneileg
és zenei reprodukció szempontjából is jobbat igyekezzünk csin-
a jövőben, hiszen a színház is erre törekszik.

G a r a i I m r e : Fejlődést látok a darabban a
revü-előadás terén. A nótárius szerintem nem reakciós figura.
itt a színpadon haladó. Egészséges ösztönökkel, igazságérzettel
jön a főcírosba. Rajz alakítása következetes, jó dramaturgiai-
lag, játékiilag és humorilag. - Igaz az, hogy heterogén elemek
ből állott a zene, de hihető volt minden momentumában, mert
minden meg volt okolva. - Az előadás és a szövegírók nemes el-
gondolása ellenére is jutott hely a nemkívánatos köuti humor-
nak. A rendezés érdeme, hogy el lehetett túsolni ennek az élő
Gondolok itt Halmi, Latabár, Kardos jelenetre. Itt a darab
esett. Az I. felvonás fináléja zenepolitikai szempontból nem
volt jó: lengyelke volt, vagy valcer, de semmi köze sem volt
népi zenéhez. Az egész muzsikában mégis a művészi elemek tang-
tek túl, ezért volt a darabnak sikere.

G y ö n g y P á l: Tetszett a darabnak a gyors tempója. Elismerésemet fejezem ki a színház rendezőségének, hogy ilyen kis színpadon megfelelő megoldásokat talált. Véleménye szerint a produkció jó volt. Hibája, hogy a zeneszámok nem elég népszerűek. A közönség úgy ment el, hogy nem maradt meg semmi az emlékezetében. Az itt közreműködő zeneszerzők felé az a kérés, hogy igyekezzenek olyan számokat írni, melyeket hazavisz a közönség.

T ó t h D ó n e s: Ugy érzem, hogy Bródy nem jól fogta meg a problémát, amikor azt mondta, hogy a mű nem felel meg a szocialista revűnek. A szocialista revűben adódnak olyan zenei problémák, melyek közel állnak a baletthez. - A német professzort gunyoló dalt Dávidné Soltáriból vettem, melyet a diákok énekelték Sárospatakon. A két német katona dalt viszont régi sirató énekből vettem. A kórus komoly problémája a színháznak. Igen kicsi a létszáma, de ez nem jelenti azt, hogy ne kövessenek el mindent annak érdekében, hogy kibővítsék.

Áttörték az eddigi operett-technikát a népi kóló feldolgozásában, s ez már előrehaladást jelent. - Majz János alakítása igen jó, mert igaz, hű magyar nyelven szólalt meg, mind megjelenésében, mind magatartásában haladónak mondható. Valószínű volt magyeros az I. felvonás fináléja. - A kóló természetében rejlik az egyhangúság, jó volt, sikere is volt. A pantomim részben helytálló. A mozaikszerűség abból adódik, hogy a komponisták nem dolgoztak össze a koreográfusokkal, és igen kiszolgálták a már kész koreográfiát. Ehhez a munkához együttműködés kell. A zenekar heroikus munkát végez, két óra tíz percet dolgozik minden tagja egy-egy estén, ami óriási fizikai megterhelés. Ez természetesen a minőség rovására megy. Már csak ezért is ki kell bővíteni, az egyes tagok munkája is jobb lesz. - Gvadányi figuráját jobbnak értékelem, nem osztom Bródy nézetét.

S e b e s t y é n A n d r á s: A rácvárosi tömegkép, a kóló nagyon tetszett. Ellenben nem tetszett a szerelmi duett. - Kétféle Peloskei nótárius van, s Bródy nyilván ezt a kétfőt tévesztette össze bírálatában. Erről majd Rácz György referál. - A kikötői kép valóban "egyveleg" Mentségemül szolgáljon, hogy az egészet utasításra írtam. A kép és a koreográfia adva volt, melyhez zenét kellett komponálnom. Kérem; hogy a jövőben ne készüljön el előbb a koreográfia vázlat. A komponista így árnyékos lesz, s vele a zene is. - A darabon már nem tudunk segíteni, célunk legyen az, hogy a szerzőknek a jövőre nézve adjunk útmutatást. Sajnálom, hogy a többi számról nem hallottam bírálatot, s azt sem hallottam közelebről, hogy a megbírált számaim, miért tetszettek, vagy miért nem tetszettek.

L e s z n a i L a j o s: Tudjuk, mennyire fontos a könnyűzene kérdéséből beszélünk és mint Szövetség helyes befolyást gyakorolnunk erre a területre. Az is helyes és fontos hogy elvi kérdéseket vessünk fel. Ilyen elvi kérdés a revű kérdése. A revű ellen való ellenvetéseimet szeretném elmondani.

hogy halljam a védelmét s kialakulhasson így a helyes vélemény. Milyen hagyományokra néz vissza a revü? Semmi haladó hagyomány nincs. Nem helyes folytatni, ami eddig volt. Új formát kell kreálnunk, de milyen legyen ez az új forma? - "Motorogón" a Peleskei nótárius. Minden revü az, ami azt jelenti, hogy utilusbelileg széteső. Aszatrában és a persziiflásban látom a műfaj jövőjét. Példa erre az országgyűlési jelenet. - Ami a rész fináléját illeti: sajnos a közönség nagy része elhitte, hogy korhű és hogy magyaros, és ez rossz nevelés. "Magyaros" címen valami kozmopolita dolgot kapott. Ez politikailag helytelen. - Sok érdekes, jól mulattató száma van a darabnak.

R á c z G y ő r g y: A színház és a magam álláspontját szeretném ismertetni. Sajnálom, hogy a mai vita a "kis létszámú esőd" jegyében zajlik. - Igaz, hogy post festa vigilia de legalább annyira ante festa is; a tanulságok, amelyeket ebből a vitából erre a darabra vonatkozóan levonunk, tanulságok a jövő darabra nézve is. A vita több lépéssel továbbvezethető, megtehetnők belőle, hogy az új darabban hibáink melyikét gyáztuk meg. Kérem, hogy a Szövetség tagjai nézzék meg az új darabunkat és 2-4 hét múlva vitassuk meg, hogy javíthatassunk rajta akár menetközben is. Magam a legszívesebben a bemutató előtt 10 nappal vissem a szakma elé, hogy a kritikákat időben hasznosíthassuk. Boldogan változtatunk, ha hasznos kritikát kapunk. - Ami a revüt illeti, igenis vannak hagyományai, a./ a burzsoá, francia, amerikai hagyományok, melyeket nem követtünk, ennek nincs nyoma a Peleskeiben. b./ Vissza próbáltunk menni a középkori kis népi játékokig, hogy újfajta legyen. Nem akarunk kikötni a régi mások oldalán, hogy a revü operettes legyen, nem akarunk itt megfenekleni, noha az operett eltolódott a daljáték felé, 60 perces átkomponált énekes felvonások vannak benne, s 5-5 perces "operett" látjuk ezt a tendenciát a darabválogatásban, elképzelésben. Megszűnt Budapesten az olyan helyiség, amely operettet játszik. Mi operettformát próbálunk revüelomékkel földiszítani. Az új darabunk inkább revüszertű, de csak kb. tudjuk, hogy mit akarunk tenni, mert a szocialista-realista revünek elve, hagyománya, elképzelése nincs. Technikailag is sokkal felkészültebbnek kellene lennünk, hiszen ebből - a képviselőválasztásokból - él a revü. Szeretnék a színházat átépíteni, s keressük a legmegfelelőbb revüformát. A tánckart is bővítenünk kell. 24 tagú tánckarral nem lehet két és fél órában át operálni, kihalnak. A 16 énekes rossz, de a legjobb, a krémje annak az anyagnak, amely a rendelkezésünkre állt. - Ezekhez az adottságokhoz képest relative jó a darab. "Nivóratőrekvésünk" abban nyilvánul meg, hogy a varieté helyén színházi levegőt próbálunk csinálni. A Peleskei nótárius nem reakciós. Gvadányié nem. Összetévesztik Gál József hasonló c. darabjával, melyet sokat játszottak régebben Pesten, melynek a témája: hogyan jár pórul Pesten egy buta paraszt. Gvadányi a kozmopolitizmus elleni harcot képviseli. A nótárius alakítása engem sem elégitett ki. A színésznek igen jó, fergeteges jó híre volt. Tudjuk, hogy nagy ballaszt egy színésznek 25 év után Pestre kerülni. Példa erre Kiss Mányi és Mészáros Ági, akik megbuktak az első pesti szereplésükkor. Rajt

finoman alakít, tudatosan cizellál, pasztalképekkel dolgozik. A problémából lelismerteti kérdést csinálunk, becsületes művész, akinek nem találjuk a helyét. - Kozák László műfajban nem találja a helyét, nem érti ennek a formanyelvét. Halmi erős tévedése a színháznak és a Harsányi együttes is, akik tulajdonképpen ezen a területen stílusérzékük nincs. Nehéz nekik írni, mert ha kívülről kapnak zenét, szöveget, átfogalmazzák, áthangszerelik. Erőltetés őket színházban felléptetni. - A pantomimeket mi haladásnak érezzük s a 12 perces önálló pantomimképet mi jónak tartjuk, a büszkeségünk. Hogy heterogén? Igen. A műfajból adódik, mely novellisztikus. a./ Egyéni hős köré fonódhat b./ s kollektív témájú novella lehet. Mi az utóbbit választottuk. Az első egységes, de amelyik keresztmetszetet akar adni zenében, táncban, társadalmi kritikát akar gyakorolni, nem lehet egységes, ha jó az elképzelés. A zeneszerzőnek kell a különböző elemekre átütően ráütnie a többféle motívumra az egyéni képet. A koreográfus jól összefogta. - "A revü heterogén", természetesen az, amíg 6 zeneszerző komponál egy revüt, csak heterogén lehet. Miért tud operát egy ember megírni, és miért tud egy revüt csak 5 vagy 8? Hiszen azt, hogy meg fogom találni azt a zeneszerzőt, aki egymaga képes egy revüt elejétől végéig megkomponálni, s akkor nem adódik, hogy a legkülönfélébb egyéniségű zeneszerzők színei váltakoznak egy darabban, egészen rövid időn belül. Ilyen körülmények között csak a milieó nem tud művészi egységbe fogni dolgokat. - Az I. Felvonás fináléjában probléma volt a tánc. Az akkori magyar társastáncok unalmaská a népi eredetű mazurka forradalmi volt az akkori szalonokban. Forradalmi volt, hogy magyar ruhában szerepelnek. A bekonferálása is megmondja, hogy nem is akar sem népit, sem magyart, hanem a "külvároshól hozott táncot" - A koruti szellemességnek az az oka, hogy nincsenek írónk, nem érdekli írónkat a revü. - Kifogásként hallottam, hogy nem voltak a darabban slágerek. Nehéz 1792-re 1952-ben slágereket csinálni, "empir tömegdalokat" Nyugvópont és visszatérés nincs a revüben! Csak speciális téma, csak zenei témán felépülő revü adna erre lehetőséget, különben a revü természetének ez ellentmond. - Tudjuk, hogy a zenekar tagjai nincsenek feladatuk magaslatán. Kész zenekart kaptunk és nem volt zenei vezetője a színháznak. Fizikai munkájuk is sok. A munkájuk pedig igen heterogén. Fényes Szabolcs mellett kell Weinert s emellett Csajkovszkijt játszaniok, s ezt a feladatukat mégis jól oldják meg. - Bevallom, azért jöttem ide, hogy zenét tanuljak, de nem tanultam, senki sem akart tanítani, nem lettem sokkal okosabb. Zenei tolvajnyelvet hallottam, de a muzikusok elképzelését egyszerű nyelven senki nem mondta el, pedig ezt várom. Nem kaptam itt képet és irányítást egy 32 zeneszámú darabról.

K o m j á t i K á r o l y: A darab heterogén zenei ellátása terén, nagy nivóbeli differenciák vannak benne. Szimfonikus igényű zene slágerekkel váltakozik. Vagy-vagyot kellene csinálnunk, igényesebb magánszámokat, vagy könnyebb pantomimrészeket. Tulgágos igényeket támasztottunk a darabban a színházzal, a szereplőkkel szemben, a 16 tagú kórus gyenge erre, s ezt látva most váltálissabb, énekelhetőbb feladatokat csináltunk

a számukra. Nagyobb volt az igényük, mint amit a kis zenekar is kibírt. A nagyobb-nívójú törekvéseket így csak durva eszközökkel lehet megoldani.

Fényes Szabolcs: A legnagyobb feladata a könnyűzenének, hogy a melódiákat a népeel is el tudja fogadtatni, népszerűvé tudja tenni. Meg kell találnunk az utat a roví keretén belül a vokális muzsikára, nemcsak kísérő zenét kell csinálnunk. Akkor lesz jó a munkánk, ha ezeket a dallamokat át tudjuk adni, ha átveszi a Rádió, az Operettszínház, stb. Meg fogják találni a módját, hogy a dalok nagyobb hangsúlyt kapjanak.

Bojti Pál: Hallottuk Rácz György beszámolóját a báli jelenetről, hogy "nem volt a korból megfelelő tánzene", ezzel szemben a régi magyar társastáncok ebben a korban már ismeretesek. Pl. az ungarasca: - A zenekar nemcsak kicsi, hanem orfovenszerű volt, reesegett. A bővítésnél gondoljanak erre a szempontra is, hogy több legyen benne a vonóshangszer. Most van benne 3 hegedű, 2 trombita, 1 kürt, stb., ez bántó. Elvész a mű jellege. Magyarosabb jellegű zenekar összeállítására van szükség, különösen, ha a színház a jövőben is magyaros hangvételű zenét akar népszerűsíteni.

Róz György: Fényes Szabolcsnak is akar felelni, hogy miért nem lesz a Peleskeiből sláger. A 32 zenedarab közül legalább 10-12 megérdemelte volna, hogy másutt is emberek elé kerüljön. Hogy ez miért nem történt meg többszörös kérésükre, levélváltásukra sem? Két személyi oka van - örülök, hogy jegyzőkönyvbe mondhatom - a./ A Rádió könnyűzenei osztályának a vezetője Tamássy Zdenko nem szerepel a szerzők között, nem komponált a Peleskeibe. 2./ A darabot én rendeztem a Rádió volt főrendezője. Talán így történt, hogy többszöri kérésünkre sem vettek fel egyetlen háromperces lakk-lemezt sem a Harabból. A színház egyedül hiába törekszik a népszerűsítésre, ha egy ilyen nagy, döntő szerv sem siet a segítségére. Nem érek meg annyit, hogy miattam egy új műfajjal így bánjanak.

Fényes Szabolcs: A zenekar összetételében normális szalonzenekar. Természetesen mi nem akarhattuk népi zenekart. A népi zenét szimfonikus módon találjuk a jövőben is. - Ami a Rádiót illeti, én úgy tudom, hogy nem Tamássy Zdenko osztályán, hanem a drámai szakosztályon heverték a színház levelei.

Sebestyén András: A zenekar összeállítását így tartom a leghelyesebbnek. - Stiliztalan az omnia valocerrész, de sikeresebbé nem lehetett volna tenni, mert attól a korban csak magyar paraszttáncok voltak, s egészen valószínű, hogy főuri szalonokban ezt táncelhették volna. - Az ungarasca nem tánc volt, hanem korabeli külföldi zeneszerzők magyar vonatkozású kompozícióit nevezték így.

Polgár Tibor: Próbálok rekapitulálni, amit kell, hozzáadva a magam véleményét és választ adni a kérdésekre. - Külső körülmények akadályozták a vita megrendését eddig. A bemutató idejében kezdődtek a plénum előkészületek.

A vitához mégis ragaszkodtam - post festa is - sajnos, hogy ilyen kis keretek között alakult, többet érdemelt volna. Foglalkozni kívántunk azzal a nemes igyekezettel, amellyel a varietéből lett Fővárosi Vigaszínház színházát akar és játszik. Szeretném, ha a revü létjogosultságáról a színház második produkciójának megvitatásával kapcsolatban kerülne sor, akkor szeretnék ezzel részletesen foglalkozni. A produkció sikere is bizonyítja, hogy megfelelő formában és módon szükség van revüre. Dródy Tamás a darabban elhajlást látott az operett felé. Erre már kaptunk választ Róz Györgytől. De mi is a különbség az operett és revü között? Az operett szorosabb drámai szál bonyolítása, a revü sokkal lazább, inkább csak kerete van, amelyen belül önálló képek - zenei és prózai produkciók követik egymást. Ezt a darabot én revünek látom és még inkább a színház második produkcióját. - A pantomim kényes műfaj, kis dráma, amelyet csak mozdulatokból és zenéből ért meg a közönség; nehezen érthető, s különösen nehéz a revü könnyű légkörében. - A darabban nem találtam körüti humort. - Az I. felvonás finálójának mazurkája itt talán elfogadható, a jó kép és a jó zene feledteti a nem szigorú stílusosságot, s félrevezetésről nincs szó, hiszen be is mondták, hogy ez nem hépi tunc. - Gyöngynek igazat adok abban, hogy nem volt elég a népszerű melódia. Sajnos, a komoly muzsikások félnek a könnyebb műfajtól és a melodikus elemektől. Erről lesz még alkalmunk beszélni és fogunk is. - A koreográfusnak a zeneszerzőnek együtt kell dolgoznia, terveznie, ne fordulhasson az senelő, hogy a koreográfus a kész muzsikából kihagy, vagy meghatározott számú taktus betoldását kéri, mert ebből adódnak az egyenetlenségek a zenében. - A zenekar és a táncos kibővítését mihamarabb meg kellene oldani, mert a szép utmutatóst: "Legfőbb úrték az ember" kevéssé tudjuk szolgálni, ha művészanyagunkkal nem tudunk jól sáfárkodni. - A revünek vannak haladó hagyományai: a XIX. sz-ban a régi Népszínházban játszottak revüt Az ördög pirulái címmel. - Azt túlsásnak tartom, hogy a finálé "kozmetopolita", legfeljebb nem magyaros. Nem tartom a zenekar nehézségének, hogy többféle stílust kell játszania; hiszen még az operaházi zenekar is, játszik esztrádműsort is. Az összetételéhez csak azt szeretném mondani, hogy már az is nagy különbség lenne, ha 4 helyett 6 hegedűt tudnánk beállítani. - Kitűnő a színház együdüölálló jó módszere, hogy 10 nappal a bemutató előtt tart szakmai főpróbát és ebből profitál.

Fényes Szabolcs: 120 ezer ember nézi meg egy-egy produkciónkat. Nem lehet közömbös, hogy erre bírálatot kapjunk, s szempontokat a további működéshez.

Róz György: Kérem a Szövetséget, hogy tagjai mielőbb nézzék meg új műsorunkat, s a február közepén rendezendő ankéton szóljanak hozzá.

Polgár Tibor: Ugy képzeltem a mai vitát is - s a legközelebbit annál inkább, mert revüről, mint műfajról is lesz szó - hogy ne csak zenei szempontok szerepeljenek hanem a társulat is vegyen részt benne.

Róz György ma azért vagyunk a Színházművészeti Szövetség részéről ilyen kevesen, mert most van a II. Rákóczi Ferencknek a szakmai bemutatója és a tagjaink ott vannak.

Polgár Tibor az ülést 7 óra 10 perckor bezárja.